

УДК 332.021:331.101.262

C29

ББК 65.9 (4 Укр)

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту регіональних досліджень НАН України протокол № 9 від 26.12.2003р.

Науковий редактор:

академік НАН України, доктор економічних наук,
професор *М. І. Долішній*

Рецензенти:

академік НАН України, доктор економічних наук, професор *С. І. Пирожков*;
доктор економічних наук, професор *М. І. Пітюлич*;
доктор економічних наук, професор *С. М. Злупко*.

Семів Л. К.

C29 Регіональна політика: людський вимір : монографія. - Львів: ІРД НАН України, 2004. - 392 с.

ISBN 966-02-3303-5

У монографії висвітлені сучасні теоретико-методологічні основи розвитку людських ресурсів в умовах трансформації соціально-економічного середовища України. Розкрито український та європейський виміри регіональної політики розвитку людських ресурсів. З'ясовано особливості регіональної політики людських ресурсів в умовах глобалізації, європейської інтеграції, інноваційного моделі розвитку Розвинуто концептуальні основи інноваційної культури в Україні; обґрунтовано концепцію інноваційної якості людських ресурсів; запропоновано методику розрахунку регіонального індексу інноваційної якості людських ресурсів як новітнього інструменту побудови стратегій регіонального розвитку Розглянуто ринкові механізми в системі регіонального ринку праці та регіонального ринку освітніх послуг.

Для економістів, соціологів, спеціалістів державного регіонального управління і місцевого самоврядування, в епіцентрі діяльності яких перебувають інтереси і потреби людини.

ББК 65.9 (4 Укр)

ISBN 966-02-3303-5

© Семів Л.К., 2004

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Теоретичні основи розвитку людських ресурсів	9
1.1. Теоретико-методологічні передумови зміни моделей управління людськими ресурсами	9
1.2. Науковий апарат дослідження	22
1.3. Методичні аспекти оцінки розвитку людських ресурсів	35
Висновки до розділу	46
Розділ 2. Регіональна політика розвитку людських ресурсів – український та європейський виміри	55
2.1. Концептуальні підходи до формування регіональної політики розвитку людських ресурсів в Україні	55
2.2. Розвиток людського капіталу в стратегії європейської перспективи України	63
2.3. Європейська регіональна політика: досвід та особливості здійснення	71
2.4. Трансформація системи освіти України в контексті європейського вибору.....	96
2.5. Проблематика транскордонної співпраці в галузі вищої освіти	109
Висновки до розділу	119
Розділ 3. Регіональна політика розвитку людських ресурсів України в умовах глобалізації	125
3.1. Людський вимір глобалізації	125
3.2. Соціально-економічні пріоритети національної безпеки у контексті регіонального розвитку людських ресурсів	138
3.3. Загрози економічній безпеці та механізми їх подолання в соціально-економічній сфері життєдіяльності людини	155
3.4. Роль інститутів громадянського суспільства у становленні державного регіонального управління нового типу	179
Висновки до розділу	188
Розділ 4. Регіональна політика людських ресурсів в умовах формування інноваційної моделі української економіки	195
4.1. Стратегія інноваційного розвитку держави та її вплив на людські ресурси	195
4.1.1. Інновації, інноваційний розвиток у вітчизняній і зарубіжній економічній думці	196
4.1.2. Нова роль знань в постіндустріальну епоху	209
4.2. Формування інноваційної культури в Україні: концептуальні основи, тенденції розвитку	227
4.3. Інноваційна якість людських ресурсів: концепція, підходи до визначення, оцінка	253

4.3.1. Концепція інноваційної якості людських ресурсів	253
4.3.2. Регіональний індекс інноваційної якості людських ресурсів ...	259
4.3.3. Кількісна характеристика компонент регіонального індексу інноваційної якості людських ресурсів	264
4.4. Методика розрахунку регіонального індексу інноваційної якості людських ресурсів – новітній інструмент побудови стратегій регіонального розвитку	278
4.4.1. Методика розрахунку індексу інноваційної якості людських ресурсів	278
4.4.2. Соціально-економічна інтерпретація регіонального індексу ІЯЛР та його компонент	281
Висновки до розділу.....	297

**Розділ 5. Ринкові механізми в системі політики людських
ресурсів .....**

5.1. Соціально-економічний механізм регулювання регіонального ринку праці в світлі системного підходу	307
5.2. Інноваційна модель механізму регіонального ринку праці у контексті європейської інтеграції	316
5.3. Шляхи реалізації державної регіональної політики зайнятості (за результатами соціологічних досліджень)	323
5.4. Інноваційна стратегія розвитку ринку освітніх послуг в регіоні.....	333
Висновки до розділу	354

Висновки .....

Додатки .....

Додаток 1. Вихідні дані для розрахунку компонент регіонального індексу інноваційної якості людських ресурсів	366
Додаток 2. Анкета для опитування державних службовців	382
Додаток 3. Рекомендації Міжнародної науково-практичної конференції “Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України” (2-3 жовтня 2003 р., Львів)	386
Додаток 4. Рекомендації Міжнародної конференції “Проблеми регіонального розвитку польсько-українського прикордоння”, Польща, м. Ярослав, 2-3 червня 2003 р.	388
Додаток 5. Рекомендації Міжнародного науково-практичного семінару “Проблеми регулювання зайнятості та безробіття на регіональному ринку праці” (Львів, 4 липня 2001р.).....	389

ВСТУП

В епіцентрі сучасного розвитку держави, окремих її регіонів перебуває людина. У співвідношенні понять “прогрес-людина” світова думка схиляється до того, що прогрес повинен слугувати людині, а не навпаки. Формування, використання, розвиток людських здібностей, ціннісних мотивацій у процесі інформатизації суспільства, переходу до економіки знань набуває пріоритетного характеру перед матеріальними і фінансовими ресурсами. Економічні перетворення, що націлені на людину, потрібно розглядати з двох позицій: зі сторони рівня розвитку та використання людського потенціалу. Разом з тим в цивілізаційному поступі людства важливим є те, яким чином і в яких сферах індивіди використовують власний людський потенціал.

Перший етап української незалежності характеризується концептуальною невизначеністю щодо економічної моделі розвитку, орієнтацією державної політики на формування ринкової економіки без достатнього акцентування на її соціальну зорієнтованість. Так, у регіональній політиці в сфері зайнятості та ринку праці подолання явищ відкритого безробіття здійснювалось переважно заходами пасивної політики. В міграційній політиці елементи регулювання були присутні лише частково передусім через брак відповідної інформації про розвиток міграційних процесів на державному та регіональному рівнях, недосконале правове забезпечення цієї сфери. Через складну економічну ситуацію заходи регіональної демографічної політики щодо сім'ї, молоді, підростаючого покоління, поліпшення стану здоров'я населення у кращому випадку фінансувались за залишковим принципом. У державній регіональній політиці щодо розвитку освітньої сфери враховувались: особливості соціально-демографічного, історичного, культурного розвитку регіонів; рівень розвитку ринкових відносин. Проте відсутність стратегічного планування території було однією з важливих причин неефективного використання освітнього, наукового, інтелектуального потенціалів регіонів.

Асоціальна траєкторія трансформаційних процесів поглиблювала асоціальність економіки, вносила у практичну діяльність центральних та місцевих органів державної влади елементи патерналізму. Недостатнє акцентування соціальності, духовності економічного розвитку в загальнодержавній і в регіональній політиці привело до стагнації функціонування людських ресурсів, до катастрофічного зниження інтелектуального запасу України, до неефективного використання людського капіталу.

На рубежі нового тисячоліття, коли людський інтелект посідає місце безпосередньої і головної продуктивної сили нової технологічної ери, регіональна політика потребує визначення напрямів її якісного